

Ένα σύγχρονο αρχιτεκτονικό δράμα ή πόσο να εμπιστευέστε τους αρχιτέκτονες;

Είμασταν από εκείνους που είχαν επισκεφτεί το τότε ακόμη άδειο και αμέσως διεθνώς προβεβλημένο Ιουδαϊκό Μουσείο του Libeskind στο Βερολίνο μόλις τελείωσαν οι οικοδομικές εργασίες και από εκείνους που απορούσαν πώς θα γίνει η έκθεση κάποιας συλλογής μέσα σ' αυτό. Μετά, μόλις στήθηκε η έκθεση, ξαναπήγαμε: Στο υπόγειο, όπου δεν είχαν τοποθετηθεί παρά ελάχιστα εκθέματα, ακόμη εξαιρετικό. Στους ορόφους κάτι σαν επίδειξη αγοραίου εκθεσιακού σχεδιασμού με κάποια δόση Disneyland και ούτε ίχνος πια από την "αρχιτεκτονική", που καλύπτονταν ολοσχερώς και ασυμβάτως από πολύχρωμα οπτά και λοιπές εκθεσιακές κατασκευές.

Είχαμε μείνει με την απορία. Τι σκέφτηκε, τι έκανε ο ιδιοκτήτης, η πόλη του Βερολίνου, τι σκέφτηκε, τι έκανε ο διάσημος αρχιτέκτονας; Σε πρόσφατη εκεί επίσκεψη βρήκαμε το τρόπο να ρωτήσουμε και να μάθουμε για τα παραλειπόμενα.

Όπως είναι γνωστό, το καλοκαίρι του 1989, λίγους μήνες πριν από την πτώση του τείχους, ο Libeskind είχε κερδίσει το πρώτο βραβείο στον αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την επέκταση του "Μουσείου του Βερολίνου", κτίσματος του 1735. Στο υπόγειο θα στεγαζόταν η ιουδαϊκή ιστορία του Βερολίνου και στους επάνω ορόφους η ιστορία της πόλης. Ο αρχιτέκτονας είχε στηρίξει, λέει, την οξεία ζικ-ζακ, σαν κεραυνό, μορφή του κτιρίου, με τις χαρακτηρισμένες όψεις, σε φανταστικές γραμμές στην πόλη που συνδέανε του δρόμους, όπου διέμειναν διάσημοι βερολινέζοι εβραίοι.

Το 1998, όταν κόντευε να ολοκληρωθεί η κατασκευή, αποφασίστηκε ολόκληρη η νέα πτέρυγα να αποτελέσει ένα ανεξάρτητο ιουδαϊκό μουσείο, όχι μόνο της πόλης αλλά της χώρας και του κόσμου.

Το κτίσμα έγινε αμέσως διεθνώς διάσημο, κυκλοφόρησαν σχετικές δημοσιεύσεις και βιβλία και μέσα στα δύο επόμενα χρόνια που έμεινε άδειο, γιατί δεν υπήρχε συλλογή να εκθεθεί, δέχτηκε 300.000 επισκέπτες. Λεγόταν, και από τους ξεναγούς, ότι το νευρικό γωνιώδες του σχήμα σηματοδοτούσε ίσως και το σπασμένο άστρο του Δαυίδ, την ανείπωτη σκληρότητα της μοίρας, την μεταλλική λάμψη της καταστροφής. Και ξαφνικά πέφτει επάνω στους αρμόδιους η πολιτική πίεση. Μετά από δεκαπέντε χρόνια προετοιμασίας και υπέρογκες δαπάνες έπρεπε αμέσως να γίνει κάτι. Με μια συντονισμένη επιχείρηση αγοράστηκαν εσπευσμένως αντικείμενα κατάλληλα για έκθεση, ορίστηκε κάποιος επιμελητής και ανατέθηκε ο σχεδιασμός της έκθεσης σε ειδική εταιρεία από την Βόννη. Οι προθεσμίες ήταν τόσο ασφυκτικές ώστε ο επιμελητής δεν είχε καν τον χρόνο να δει τα σχέδια προτού υλοποιηθούν. Και ο αρχιτέκτονας;

Ο Libeskind ήταν πολύ απασχολημένος με άλλα έργα ανά τον κόσμο, δεν συνεργάστηκε με την ομάδα του εκθεσιακού σχεδιασμού, απλώς απαγόρευσε, βάσει του σχετικού νόμου για προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, να ακουμπήσουν τους εσωτερικούς τοίχους, και δέχτηκε να λαμβάνει γνώση των σχεδίων της έκθεσης, τα οποία και τελικώς αποδέχτηκε.

Αφού λοιπόν μας λύθηκαν αυτές οι απορίες, μας γεννήθηκαν άλλες. Πώς είναι δυνατόν; Ο διάσημος αρχιτέκτονας, με όλη την συναισθηματική εμπλοκή στην ζικ-ζακ έκφραση της τραγωδίας των εβραίων, έστω κι αν το αρχικό ζικ-ζακ κτίσμα αφορούσε την ιστορία όλης της πόλης, να σχεδιάσει χώρο απολύτως ακατάλληλο για εκθέματα έξω από τον εαυτό του, ή έστω κατάλληλο για ειδικό εκθεσιακό σχεδιασμό συμβατό μόνο με την κεντρική του ιδέα, να μην επιμένει (ποιός θα του το αρνούσαν) να συμμετάσχει υπεύθυνα στον σχεδιασμό της έκθεσης, να νοιάζεται μόνο να μην του φράξουν τα σχιστά παράθυρα (του έφραξαν μερικά, αλλά εδώ του έφραξαν ολόκληρο τον εσωτερικό χώρο με κιτς), να αποδέχεται αδιαμαρτύρητα τα καταφανώς απαράδεκτα σχέδια (αντί να αποκηρύξει με βδελυγμία ολόκληρο τον εσωτερικό χώρο)... Ήταν βέβαια απασχολημένος. Μεταξύ άλλων και με τη συμμετοχή του στο διεθνή διαγωνισμό για το Μουσείο της Ακρόπολης, όπου κι εδώ, επιμένοντας στην σπλιτιστική του υπογραφή, έκανε τα ζικ-ζακ του, αγνοώντας την ρητή προδιαγραφή της διακήρυξης για ενιαία, προφανώς ορθογωνική (δηλαδή στην φυσική της διάταξη) έκθεση της ζωφόρου του Παρθενώνα. Αυτός όμως την ενέταξε ευθραώς στο ζικ-ζακ, προσφέροντάς την, ίσως έτσι συμβολικά, ολοκαύτωμα στην ματαιόδοξη αρχιτεκτονική ιδεοληψία, μνημείο αρχιτεκτονικού αμοραλισμού του διεθνούς star system. Το οποίο πάντως είναι τόσο ισχυρό, ώστε να του εξασφαλίσει το δεύτερο βραβείο, ενώ αυτόν, με κάθε λογική, θα ήταν να αποκλειστεί από τον διαγωνισμό, για αγνόηση θεμελιώδους όρου.

Τι να πει κανείς στους φοιτητές του για τέτοια φαινόμενα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής; Μήπως ότι για να επιτύχουν πρέπει να ξεχάσουν την εποχή όπου τα μουσεία ορίζονταν ως κτίρια που πρωτίτως δημιουργούσαν κατάλληλες συνθήκες για την έκθεση του περιεχομένου τους; Μήπως να ελπίσουμε να μην έρθει και η σειρά των νασσκομείων;

Και τι να πει για ένα από τα διασημότερα σύγχρονα κτίρια και για έναν από τους πιο προβεβλημένους σύγχρονους αρχιτέκτονες; Το μόνο που θα έβρισκα να πω είναι να μη τους εμπιστεύεται κανείς εντελώς.